Småhistorier om Scott – Fra boka "Det sukker i gamle sjøbuer"

I kapitlet "Sommergjester av ymse slag" sitter noen gamle gubber og røder om gamle dager:

"Scott (Gabriel Scott) bodde møe på Stutti, halve året enkelte ganger. E huser ungene dreiv og rente på ski sammen med guttene hans: Erik, Elg og Vagn. Det blei kanskje noe kjedelig for fru Scott i lengda å bo her ude, e huser ho kom inn til tante ei gang og sa irritert "Min mann sitter bare og skriver og lyver, han skriver og lyver."

Da Scott var yngre, losjerte han i Brekkestø. Bare 25 år gammel var han da han i 1899 leide seg inn der for første gang. En fattig stakkar var han, fortalte far. Han hadde just fått utgitt "Fugl Fønix", ei bog der han hadde skrevet noe om folk i Grimstad, som gjorde han så uglesett at han ikke turde stå på dekk når han tok båten østover, men gjekk nedenunder mens båten passerte byen. Vel, så sa han.

Han viste et fotografi av ei svensk skuespillerinne han var forlova med i den tida. På bildet spilte dama et lig "se", sa Scott´en, "jeg er forlovet med et lik" Så lo han.

Scott satt i bryggerhuset hos frøken Retz og skreiv de første åra han bodde her ude. Han var så skrekkelig avhengig av ro, Scott´en, når han skreiv, så frøken Retz, som dreiv pensjonatet den gang, ho tok og rydda vekk rulla og fiksa det te´ slik at han kunne sidde i bryggerhuset. Posthuset holder til der nå.

Et år hadde han med seg en bror te´ Brekkestø. Smith, kalte han seg. Denne broren hadde bodd noen år i Østen, Japan, om e huser rektig, og han var fullstendig pengelens, så Scott´en tok seg av han og betalte for rommet han leide hos enkefru Andersen over butikken. Det var endatil i den tida "Himmeluret" blei skrevet.

Denne Smith satt alltid og skreiv, men straks det kom folk, raska han sammen papirene og holdt begge hendene over, så ingen skulle se hva han skreiv. Folk ville ha det te at han hjalp sin bror med å skrive. – Kan du tro det?"

av Astrid Dåtland

GSS på hyggelige besøk

35 medlemmer av Gabriel Scott Selskabet var så heldige å oppleve skipsreder og bonde Johan Benad Uglands Hegdekjær 4. mai. Ugland selv tok imot på bryggen ved Strandfjorden og fortalte levende om stedets betydning fra bronsealder, vikingtid og middelalder til skipsbyggingen under krigen mot England fram mot 1814. Museet på Hegdekjær er imponerende med alle sine historiske skatter. Utover kvelden var det festlig samvær på museumslåven, med orientering om Ugland-selskapene. Sjelden opplever en så mye vennlighet og generøsitet Bare hør:
Hvilken hygge der var på låven, med deilig peisvarme og nydelig bevertning: hjortegryte (kjøtt fra egen hjortefarm), vin etc., kaffe og kaker, alt spandert av Ugland. Treskopostens Sven Kåre Larsen hadde et flott Scott-foredrag, der han blant annet fokuserte på Scotts internasjonale betydning, det var trekkspillmusikk av BULs Wenche Eikeland og selvfølgelig allsang.

Gabriel Scott Selskabets styre, arrangementskomite og forlag besøkte 11. juni professor Bjarne og Eva Bjorvatns Narestø. Begge er Gabriel Scott - entusiaster, og ville gjerne at vi skulle oppleve idylliske Narestø. Entusiastiske Bjarne fortalte og forklarte. Hovedpoenget med besøket var vel å gjøre oss kjent med stedet der Gabriel Scott så ofte hadde besøkt sin venn Gunnar Reiss-Andersen, som bodde i et av husene, som nå eies av Bjarne Bjorvatn og hans Eva. Også her ble vi nydelig mottatt, med bevertning i den gamle, rustikke skibbua, med utsikt over fjorden.

Kirsten og Thor Einar Hanisch

Mitt forhold til Gabriel Scott

Gabriel Scott brukte å besøke besteforeldrene mine på Bjorvatn. Han var ivrig jeger, og i skogene mellom Herefoss og Froland var det rikelig med vilt i årene før og etter krigen. Jeg lånte Scotts bøker på folkebiblioteket på Birkeland, og i hele oppveksten underholdt jeg på skolefester og basarer med Pider Ros historier. Som nybakt medisinstudent behøvde jeg et par måneders sykehuspraksis, og sommeren 1958 fikk jeg sommerjobb ved medisinsk avdeling på Aust-Agder Sentralsykehus. Dette var kort før Gabriel Scott døde. Jeg husker at han lå på et enerom. Han var sterkt svekket, og behøvde god ernæring og mye pleie. Hver dag måtte jeg hjelpe han med frokosten som vanligvis besto av havregrøt. Oppgaven tok jeg svært høytidelig, men den var vanskelig, og fikk meg snart til å tvile på mitt legekall. Litt hjalp det på selvfølelsen da familien fortalte at havregrøt var det verste dikteren visste. Han påsto til og med at hadde det ikke vært for hans kjære Andrea Olsen, barnepiga i Høvåg prestegård, som i hemmelighet spiste grøten hans hver morgen, ville han ha dødd av havregrøt. I selvransakelsens stunder undres jeg om det kanskje var nettopp det han gjorde.

På slutten av 1970-tallet kjøpte vi prestegården hvor Gabriel Scott tilbrakte noen av sine første år i Norge. Bygningen fra omkring 1800 ble omhyggelig restaurert og rehabilitert. Detaljer fra huset som Scott har beskrevet i sine barnebøker, ble selvsagt bevart. Et eksempel er den farlig høye dørstokken inn til finstua. Det var der den nye læreren i bygda snublet og slo hodet i dørkarmen før han presenterte seg – langflat på gulvet foran soknepresten.

Bjarne Bjorvatn

Styret i Gabriel Scott Selskabet

Lederskap:
Kirsten og Thor Einar Hanisch tlf. 38 09 12 45
kirsten.hanisch@getmail.no mob. 95 84 43 71
thor.e.hanisch@uia.no mob. 90 99 51 02
Kasserer: Anders Bjørnholmen tlf. 37 27 14 21
anders.bjornholmen@nordea.no mob. 98 66 77 24
Sekretær: Arnhild T. Egeland tlf. 38 04 54 66
arnhegel@gmail.com
Styrem. Torunn Tørå tlf. 37 08 50 06
torunnto@frisurf.no
Styrem. Peer Rødal Haugen tlf. 99 26 14 22
post@peers.no
Varam. Per Elias Drabløs tlf. 38 03 05 52
per.e.drablos@uia.no mob. 90 02 44 37

www.gabrielscottselskabet.no • post@gabrielscottselskabet.no

Forlaget Gabriel Scott Selskabet:
Bokansvarlig
Ingjerd Modal, 4770 Høvåg, tlf. 41 52 46 71
ingjerd.modal@hotmail.com
Anders Bjørnholmen, Lillesand. tlf. 37 27 14 21
Redaktør Treskoposten
Bjørg Adine Michalsen, Kristiansand tlf. 90 15 73 30/38 04 27 87
e-post: bjorgmic@online.no
Medarbeider:
Sven Kåre Larsen, Randesund tlf. 38 04 51 28
Medarbeider:
Arnhild Egeland (forsendelse) tlf. 38 04 54 66
Web-medarbeider: Arthur Myhre Scott, USA
www.gabrielscottselskabet.no
Arrangementskomiteen: May Finckelsen, Jens Stien, Signe Bjørnholmen og Jorun Vatland
Valgkomiteen: Signe Bjørnholmen (leder, tlf 37 27 14 21), Ingjerd Modal og Elisabeth Dobey

Treskoposten

Et medlemsblad for Gabriel Scott Selskabet
ISSN 1504-730X Nr. 2 August 2009 12. årgang
Redaktør: Bjørg Adine Michalsen, medarbeider: Sven Kåre Larsen - Layout/trykk: TERJES trykkeri as

Program for Gabriel Scott-dagene

Tema:
GABRIEL SCOTT -
EN MANGSLUNGEN DIKTER

Torsdag - 27. august
Festiviteten, Arendal gamle rådhus:
Samarrangement med Akademi
for kirke og kultur

Kl. 19.00 Stein Gauslaa:
Gabriel Scott -
langt mer enn en Sørlandsdikter!

Asbjørn Arntsen:
Jernbyrden -
musikalske og tematiske
utfordringer.
Allsang
Kaffe og kringle.
Inngangspenger: kr 250.-
Medlemmer: kr 200.-

Lørdag - 29. august
Høvåg Bedehus:

Kl. 19.00 Notto R. Thelle:
Tema:
Kilden - mellom lutherdom og
panteisme
Underholdning av gruppen Balsam.
Allsang.
Fiskesuppe a la Scott, kaffe.
Inngangspenger: kr 250.-
Medlemmer: kr 200.-

Søndag - 30. august
Høvåg kirke

Kl. 18.00 Kveldsgudstjeneste
med Scott-preg
Notto R. Thelle, taler.
Rolf Erik Hanisch, liturg.
Asbjørn Arntsen, orgel.
Birte Myhrstad, sang.
Bekransning av Scott-bautaen ved
Notto R. Thelle.

GABRIEL SCOTT - EN MANGSLUNGEN DIKTER

Dette er det overgripende temaet for Gabriel Scott-dagene 2009, som også i år arrangeres i Arendal og i Høvåg med engasjerende foredragsholdere som sjefredaktør Stein Gauslaa, komponist Asbjørn Arntsen og professor Notto.R.Thelle.
Alle tre har gjennom mange år gledet seg og oss alle med å fokusere på Scott og hans forfatterskap. Stein Gauslaa, især som sjefredaktøren i regionavisen Agderposten, en avis som i så mange sammenhenger har gitt spalteplass for Scotts liv og virke. I forfatterens egen tid, og i de 51 år som er gått siden Scott gikk bort i 1958. Asbjørn Arntsen, komponisten og musikeren ved Universitetet i Agder, en av stifterne av Gabriel Scott Selskabet, som stadig gleder sitt publikum med komposisjoner og arrangementer som gir musikalske kvaliteter til Scotts diktning. Nå sist under fremførelsen av storsuksessen Jernbyrden på Åmland i Høvåg. Notto R. Thelle, teologiprofessoren som lodder mangfold og dybder i Scotts livssyn og i hans filosofiske inspirasjonskilder. Sammen og hver for seg vil de alle bidra til å kaste lys over et mangfold av dikterisk rikdom som klart vil vise at Gabriel Scott var og er noe langt mer enn "bare" en sørlandsdikter! I tillegg til alt dette vil det som vanlig er, bli mye musikk og sang under arrangementene. Det vil Asbjørn Arntsen, Birte Myhrstad , også hun ved Universitetet i Agder, og gruppen Balsam sørge for. Kveldsgudstjeneste med Scott-preg og fiskesuppe a la Scott blir det naturligvis også. Se programmet for dagene.

Kirsten og Thor Einar Hanisch

Stor stemning under premieren på Jernbyrden!

Foto: Høvågavisa

Fra venstre Scott-sønnesønnene Paul og Helge med ektefeller og Arne Scott

Torstein og Kristine Gilje og Kirsten og Thor Einar Hanisch

Er det noe ved Gabriel Scotts forhold til religion som betyr noe for deg?

Atter en gang henter jeg litt stoff fra min egen hovedoppgave om Gabriel Scott fra 2002. Jeg intervjuer en rekke medlemmer av Selskabet vårt. Den gang ble noen av informantene spurt om hva slags forhold de har til den religiøse siden i Scotts bøker. Dette kan være betimelig siden vi under Scott-dagene har med oss teolog og professor Notto R. Thelle, som nok vil berøre det religiøse i Scotts litteratur.
Og her er svarene:

Paul, politiker og litteraturmann:
Gudssynet hans er komplisert, syns jeg. Litt sånn merkelig. Først har han en kraftig dose med kristen mystisisme. Eller er det gnostisisme det heter. Ganske dype greier, mystisk. Det kan jo være en understrøm i kristendommen helt fra den eldste kirke. Denne mystiske tradisjonen har aldri blitt helt anerkjent Men den finner du i veldig sterk grad hos Scott, og den er veldig dyp. Samtidig finner du en sånn enkel varm folkelig religiøsitet – der er flere lag med religiøsitet. En enkel trygg tro – som i Stien og Kilden. Den tiltaler meg. Den har appell fordi den er varm, trygg, tillitsfull – og jeg tror den har appell hos mange mennesker i dag.

Marta, lege: Hva du gjør, ikke hva du preker, er vesentlig. Altså det jordnære, enkle, alminnelige, hvordan du tar det med deg. Det er ikke bare de fine ordene. Han er mer med enken enn fariséeren., ikke gjøre noe som andre legger merke til; man takker for fisken i dag - det var mat på bordet i dag og. Gleder seg over det man har.– I bedehuset blir det ytre så betydningsfullt, ikke det kristenlevde livet, men det "kristen-synte" livet.

Berit, teolog: "Et menneske kommer til verden.. og vender tilbake til det eviges favn." (slutten av Kilden) Dette brukte jeg nettopp i en begravelse. Og den biten med at sjelen vender tilbake til det eviges favn, det fascinerer meg veldig…. For det er en sånn tenkning innenfor vår lutherske kirke som er litt skummel. Fordi vi er litt redde for at en skal komme inn på reinkarnasjon. Vi er litt redde for dette med sjelevandring, og jeg synes det er litt synd hvis det er disse grunnene som gjør at denne siden av troen, av teologien , er litt neddyssa i vår tid, for jeg tror vi lengter litt etter det som står der, og jeg skulle ønske jeg kunne ta meg ei ukes fri og reise til dominikanerinnenes kloster i Oslo og rett og slett jobbe litt med denne sida av Gabriel Scotts teologi, for det står noe - jeg vil gjerne lese det fra Forkynneren. Han sier nesten det samme, bare på en litt annen måte (Forkynneren 12:6): "Tenk på din skaper før sølvsnoren slites og gullskoene brister, før krukken knuses ved kilden og hjulet knekker og faller i brønnen. Før støvet vender tilbake til jorden og ånden går til Gud som ga den." Og der ser du, det er veldig nær opp til budskapet i Kilden.

Scott har et sunt og stort Gudsbilde. Det er ikke noe skremmende ved Gud. Ikke noen pekefingergud. Han er raus og svær. Og den her rausheten er vel også det som gjør at vi åpner oss så veldig. For mennesker som har et anstrengt gudsbilde kan det rett og slett være en forløsning å lese Scott.

St. Peter også. Han er også vandrer, den måten han karakteriserer St. Peter på. Han har jo fornuft og alt i orden, og så har han disse små rampete trekkene, plukker fjær fra englene for å spare til sin egen dyne. Altså, vi kjenner oss igjen, våre egne trekk og våre klager til Vårherre at han ikke har ordnet alt så greit. Og ikke minst denne vandringen på jorden, det ser jeg på som en god ting at han og Vårherre får lov til å vandre sammen, at jeg kan gå med min kritikk, og så skjer det noe i samtalen og i vandringen i livet, når du møter ting. Herrens raushet i forhold til våre innsnevrede holdninger som St. Peter er blitt målbærer av. Vi kjenner oss igjen og tar avstand. Men så er han jo under en prosess og en læring. Nydelig!

Han er jo ikke glad i prester, da (god latter). og jeg husker et sted jeg leste hvor feite de var, disse prestesjelene. Jeg så for meg denne sjelen som tyter av fett!! Og da tenker jeg at han må jo ha truffet noen av disse prestene som var så selvrettferdige. Men det fine med dette er at midt i denne aggressiviteten over datidens fromhetsideal - at dette ikke har berørt hans Gudsbilde. Det er raust. Og det er det jeg kjenner - at jeg får stadig næring av Scott i hans gudsbilde. Han fant sin vei og han bevarte sin kritikk, og det er helt i orden.
Den åndelige dimensjon i Scotts bøker er veldig sterk. Alle bøkene er gjennomsyret av åndelighet. Og jeg prøver å få tak i Kristus. Hvor er han?

Kirsten, pensjonist: Er det hans eget syn? eller Høvågs? Jeg kjenner så mye igjen fra slekt og oppvekst.. For meg er det Gud Fader, den allmektige. Kristendommen er ekstremt opptatt av den andre artikkel. Det har vært mye fokus på dette. Hvis man leser engelsk litteratur, så kommer dette med Gud Fader mye sterkere frem. Og det er noe som jeg kjenner igjen fra min barndom. Og Jervell sa om Kilden: Det er første trosartikkel. Og han dvelte mye ved undertittelen: Brevet fra fiskeren Markus. Og så sammenliknet han med Paulus´ brev som er 2. artikkel. Ja, det var ganske flott. …… Vi var jo en gjeng som holdt på å spolere ganske mye med latter på bedehuset, altså. Det var jo mye rart. Så reiser de seg opp og skal veilede andre i deres vansker. De har jo ikke noe med det, som Scott sier. Det har blitt annerledes nå, tror jeg. Og det med prestene. Det er ingen tvil om at det var en veldig avstand mellom folk og presten som embetsmann. Men han har jo noen fine prester også: lillepresten i Ferdinand. Han er heilt skjønn. Og prost Lassen blir også godkjent. Han har sikkert vært på bedehuset, men jeg tror han også har vært i Oslo og blitt påvirket av synet på vestlands- og sørlandspietismen. Det jeg føler med Scott er at han går ikke løs på noe han ikke kjenner. Noen synes han overdriver, men jeg synes han er nyansert.

Gabriel, Scottspesialist: Det er vanskelig å svare på.. Jeg er kristen, men jeg står ikke i Statskirken.. Helgenen er en fantastisk bok! Det er forkynnelse nesten fra begynnelse til slutt! Og språket i boka er fantastisk! Ypperlig! Helgenen og Stien betydde mest for Scott. Men i Kilden er det mye forkynnelse. Vekkelse er noe fælt. Folk blir dradd med på en bølge. Jeg hater det! Scott treffer midt i blinken med disse vekkelsene, Jeg godter meg når jeg leser det. Kilden er en flott bok. Jeg har vært i to begravelser der det ble lest opp fra Kilden. Men forkynnelsen begynner for alvor i Jernbyrden. Der møter du også panteismen: Jan sier han møter Gud i naturen mer enn i kjerka.

Lilly, lærer: Jeg fikk jo en fantastisk opplevelse da jeg skjønte at Scott hadde de samme opplevelser som meg. Jeg er vokset opp i et pinsemenighet-miljø – og tok avstand fra det. Det var så godt å lese at det gikk an å tenke slik jeg selv gjorde…. Det er helt klart at han har et Gudsbilde.
Jeg tror at Jan Vibe i Jernbyrden er Scott-ideal: han er den rette kristne: hjelpsom, sterk, selvstendig, lar seg ikke kue, gir ikke etter for press, skjønner det som er bra å gjøre.. Han forholder seg til kristendommen som en størrelse, uten å ha dette søtladne. Han lar seg ikke rive med av stemninger. Han tenker sjæl!

Turid, lærer: Han har ikke sånn tro på en kristen Gud, tror jeg, som sitter og trekker i trådene, mer en makt. Han ser ikke synden som noe medfødt, ser heller ikke Gud som noen som straffer og lønner mennesker. Jeg tror han ser for seg en kraft. Og hva skal en da med en gud? Han er en som stiller spørsmål. Det har vært en lang prosess for meg å komme fram til å være ateist. Jeg ser på ham som panteist, men jeg har ikke lest alt.

Asta, lærer: Det handler om å sette menneskelige mål på Gud – og det tror jeg ikke Scott likte. Det handler også om respekt for enkeltmennesket. Et område der du skal ikke voldta folk. Og at han på en måte er ærbødig overfor det en skal være ærbødig overfor, og viser forakt for folk som tuller med den slags, og da tenker jeg på Jernbyrden, han derre som eide gården på toppen av bakken, med det utenpåklistra. Har stor forståelse for Scott på det området. Og jeg regner med at Scott oppfatter det som Gud fantes og forholdt seg til det. Jeg har ikke noe grunnlag for å feste det så konkret til det ene eller det andre. Hvis du er religiøs, er du nødt til å godta at det finnes mysterier. Når jeg snakker med folk som ikke tror på mysterier, men må ha forklaring eller bevis, har det ingen hensikt å diskutere det.

Arne, frisør: Han har et nyansert syn på kristendommen – og der er mye fordømmelse. For Scott er det naturen som er Gud. Menneskene må ordne opp selv. Det er ikke noen Jesus som ordner opp. Jeg mener han har et fornuftig syn på religionen: Det er menneskene det er noe galt med – det likner på Zen-buddhismen: Han tror ikke på ordet, men på handlingen.

Bjørg Adine Michalsen

Selskabet utgir "Kilden" i engelsk-amerikansk versjon!

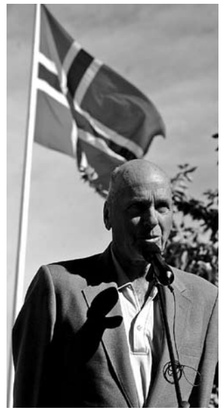
Jan Scott

Gabriel Scotts sønnesønn Jan Scott har nylig oversatt "Kilden- eller Brevet om Fiskeren Markus", og generøst gitt Gabriel Scott Selskabet Forlag retten til å gi den ut. Den engelsk-amerikanske tittelen er "Markus the Fisherman". Jan Scott, som driver kvegfarm og flyskole i Virginia, lykkes i forbildelig grad gjennom et treffsikkert ordvalg å beholde det fine og vare uttrykket i boken. Han får også flott fram det ekte sørlandske som personer og landskap var og er så kjent for. Dette må bli årets gavebok til alle her hjemme som vil lese gedigen norsk litteratur i en internasjonal språkdrakt. Og ikke minst: Som en gave fra alle som har slekt og venner eller forretningsforbindelser i norsk-amerikanske miljøer "over there". Terjes Trykkeri i Lillesand står for en vellykket grafisk produksjon, og Rita Strandmyr og Peer Rødal Haugen(cover design) har bistått med illustrasjoner som beriker leseropplevelsen. Formatet gjør også at boken er hendig og grei både å ta med seg og å sende.

"Kilden" i Nevlunghavn

Nevlunghavn bedehus utgjorde en svært så passende ramme for oppføringen av forestillingen "En hyllest til livet", bygget over Gabriel Scotts "Kilden". Fargene på veggene holdt seg absolutt innenfor bedhusfargekartet, slik fiskeren Markus kjente det, og måkeskrikene som ikke kom fra noen av aktørene inne, trengte inn til oss gjennom åpne dører og vinduer.

Det har vært en aktiv Scott-sommer, med mye fokus på ulike sider av Scotts forfatterskap. Både lokale og riksdekkende medier har hatt innslag om spillet i Høvåg om første del av Jernbyrden, om utgivelsen av "Kilden" på engelsk, intervjuer og møter med etterkommere av Scott og om oppføringen på Nevlunghavn bedehus.
Det er en krevende øvelse å skulle formidle hele historien om fiskeren Markus, omtrent i monologs form. Fortellingen og skuespillet var det Andreas Dahl som sto for. Den unge skuespilleren fortalte at, så lenge han kunne huske, hadde faren trykket på for å få ham til å lese "Kilden", og til slutt lykkes med det. Og sønnen likte det han leste – så godt at han har gått hen og laget et stykke for scenen, basert på brevet om fiskeren Markus. Far Per Arne Dahl sto i framføringen for innsmett, om forfatteren, forfatterskapet og boka, og knyttet handlingen til tider og hendelser i og utenfor forfatterens eget liv. Stian Tveit leverte tonefølge til sangtekstene og musikalsk dekor med enkle og kledelige toner fra piano og harmonika.
Til sammen klarte de tre utøverne å formidle historien om Markus, både engasjert, gripende og morsomt, til et våkent og lyttende publikum.
Selv hadde jeg benket meg på bedehuset sammen med et par forholdsvis Scott-fremmede lyttere. De var i alle fall klare på at nå var det hjem og lese flere av denne mannens bøker.

Peer R. Haugen

Stian Tveit (31), Andreas Dahl (26) og Per Arne Dahl (58) på bedehustrappa. De sto for oppføringen av "En hyllest til livet" på Nevlunghavn bedehus, basert på Gabriel Scotts "Kilden".

VET DU AT

- Johan Falkberget, som var god venn av Gabriel Scott, foreslo at Scott skulle få Nobelprisen for boka Fergemannen
- Jacob Jervell sier at Scotts bok Fergemannen ikke bare var hans underligste bok, men kanskje også hans viktigste.
- vi kan føye til at Fergemannen også er den siste romanen skrevet av Scott.
- det er i år 60 år siden Gabriel Scotts komedie Pukkelen ble utgitt.
- for et par år siden fremførte Dramatisk Selskab i Kristiansand denne komedien på Teateret i Kristiansand.
- redaktøren håper at stykket vil bli satt opp igjen snart. Det var kostelig humor!
- Scotts bok Helgenen er etter Scotts mening hans beste. Den er verd å lese, særlig i disse Snåsa-tider.
- noen av oss Scott-elskere ser store likheter mellom Snåsamannen Joralf Gjerstad og hovedpersonen Even i Scotts bok Helgenen.
- Kirkefestspillene i Kristiansand skal fokusere Kilden nå i august.
- Gabriel Scott Selskabet skal ha kulturkveld onsdag 4. november sammen med BUL.
- utenriksredaktøren i riksavisen Vårt Land, Bjarte Botnen i "Takk for i i dag" - spalten 4. juli, omtalte Gabriel Scott og Trygve Bjerkrheim som håpets skribenter, lavmælte, lyse, holdbare og fremdeles av betydning for mange. Redaktør Botnen viste til det stort anlagte intervjuet hans kulturredaktørkollega Olav Egil Aune nettopp hadde hatt med Helge Scott, og gjorde et poeng av at både Scott og Bjerkrheim alltid brukte grønt blekk, håpets farge, og at dette med håpet virker særdeles riktig for begge.
- etter knallsuksessen med Jernbyrden-spillet i sommer, som meget fortjent fikk terningkast seks av Fædrelandsvennens kulturanmelder Emil Otto Syvertsen, er det å håpe at også Norsk Kulturråd ser sin besøkelsestid og bidrar til at spillet kan settes opp på nytt alt neste år. Til tross for at mer enn to tusen fikk anledning til å se den flotte oppsettingen i Gabriel Scotts Høvåg, er potensialet etter alt å dømme mange tusen til. Det er også sterkt å håpe at Sigvald Tveits og Tor-Åge Bringsværds ambisjon om å sette opp Sølvfaks som familieforestilling, kan la seg realisere, og at Per Arne Dahl, Andreas Dahl og Stian Tveit, kan finne anledning til å seile videre nedover sørlandskysten med sommerens andre storsuksess "En hyllest til livet" , bygget over Gabriel Scotts "Kilden".

Prisliste for bøker fra Gabriel Scott Selskabets forlag.
Gjelder fra 01.01.2009.

Titler	Pris	Medlemspris
Sølvfaks	kr 180,-	kr 125,-
Hollender-Jonas I og II (i et bind)	" 200,-	kr 145,-
Tripp-Trapp-Tresko	" 210,-	kr 145,-
Jernbyrden I og II (i ett bind)	" 350,-	kr 245,-
Jagtjournalen	" 240,-	kr 170,-
Skipper Terkelsens levnedsløp	" 250,-	kr 175,-
Alkejegeren	" 280,-	kr 195,-
Det gylne evangelium	" 320,-	kr 225,-
The golden gospel	" 280,-	kr. 195,-
Helgenen	" 290,-	kr 200,-
Det spøker	" 250,-	kr 175,-
Pider Ro's historier	" 250,-	kr 175,-
"Gud velsigne Vårherre" av Jacob Jervell	" 150,-	kr 105,-
Barkefletteren	" 290,-	kr. 200,-
Påskeeggene	" 280,-	kr. 195,-
Stien	" 300,-	kr. 210,-
Markus the Fisherman (Kilden oversatt av Jan Scott)	" 240	kr. 170

Vi har også en del eksemplarer av Blomstereventyret: kr. 160,-
Bøkene kan kjøpes til medlemspris hos Ingjerd Modal og Anders Bjørnholmen, se tlf/mail s 4, og til ordinær pris hos de fleste bokhandlere på Sørlandet.

For medlemskap i Gabriel Scott Selskabet, kr 150, mail arnhegel@gmail.com

Gabriel Scott

Kun en sørlandsforfatter, eller har han appell utenfor landsdelen?

Ved Sven Kåre Larsen, Kåseri i Arendal 9/7 2008, på femti års-jubileet for Scotts død

Det er grunn til å tro at Gabriel Scott har liten appell utenfor Sørlandet, at han ikke er noe mer enn en regional forfatter, og det er mange som deler den oppfatningen. Jeg vil finne ut om dette er tilfelle, og det skal jeg gjøre på forskjellige måter. Jeg har blant annet snakket med to personer som vet mye om Scott og hans virke, samt at jeg har fått tilgang på flere årganger av "Treskoposten", medlemsavisa til Gabriel Scott selskabet, foreningen for fremme av Scotts litteratur. I tillegg har jeg brukt ganske så forskjellige Scott-bøker for å belyse problemstillingen. Jeg har også fått tak i mange sitater fra kjente og ukjente personligheter om Scott og hans litteratur.

Hvem var Gabriel Scott?
Gabriel Scott ble født 8. Mars 1874 i Leith, Skottland. Derfor det noe uvanlige mellomnavnet. Foreldrene var Svend Holst Jensen og Caroline Schytte Jensen. Faren var sokneprest, og jobbet i sjømannskirken i Skottland da Gabriel ble født. Som åtteåring flyttet han med foreldrene sine til Høvåg i Lillesand, hvor faren ble prest i Høvåg kirke. De bodde på den gamle prestegården ved kirken de første årene, fram til den nye prestegården som ligger mellom kirkegården og veien ble ferdig. Da Scott var rundt ti år, plantet han en grankongle på eiendommen. Treet står der den dag i dag, og er 8 – 10 meter høyt.

Scotts far, Sven Holst, var kjent som en svært god forkynner, og var regnet for å være et språkgeni. Han snakket mange språk, inkludert ungarsk og gammelnorsk. Gabriel Scotts mor, Caroline Schytte, var komponist, og hun har skrevet musikken til kjente barnesanger, som "Ride, ride ranke", "Edderkoppen satt i toppen av et tre" og "Løvsprettstid" med tekst av Jørgen Moe.

Scott hadde med andre ord ressurssterke foreldre, noe som nok har spilt inn på hans valg i livet. Han hadde et godt forhold til dem begge gjennom hele livet. Han hadde tre søsken. Søsteren Anne Marie "`("Maggen") som var to år yngre enn Scott, giftet seg med tyskeren Oscar Krause, og de dro først til Alaska for å drive restaurant, men de endte opp i California. Broren Kristian ("Kristemann")
ble født i England 12. januar 1878. Etter å ha blant annet fått et barn utenfor ekteskap, bodde han mange år i Kina. Kristemann nektet å flytte til Norge før Oslo igjen het Kristiania. Han var jeger, men endte opp med en liten tobakksforretning i Oslo. Han døde i 1945. Scotts yngste bror, David Vilhelm Faye Jensen, kalt "Dabbemann", ble født i Høvåg 7. Mars 1889. Han ble døpt i vann som faren hadde tatt med seg på ei flaske fra Jordanelva. Dabbemann flyttet til Chicago, men sporene etter han er borte.

I en artikkel Scott skrev selv i Christianssands Tidende i 1941, da han var 67 år gammel, fortalte han at han ble mobbet av de andre elevene. De ropte "bone" (bonde) etter han i skolegården. Han ble betraktet som et lavere vesen som sto langt under de dannede byguttene. Han var jo fra Høvåg og gikk i hjemmesydde klær. Selv trodde han at han var noe til kar, og var temmelig bitter over at det å være dannet skulle være så fint. Han hadde jo trodd at det var fint å være prestesønn. Men han overlevde, skriver han selv.

Scott taler ofte de svakes sak, snakker for dem som ikke har en stemme. Karakterene er ofte originaler, typer som holdt seg for seg selv, som bruker mye tid på å reflektere over tilværelsen. De stiller gjerne litt bak i køen, nesten uansett hva det gjelder. Og Scott bruker disse til å stille sine spørsmål om nettopp tilværelsen, om naturen og skaperverket og menneskene. De blir hans medium. Han bruker også personer i bøkene sine for å fram negative holdninger og fordommer, gjerne hans egne. Det er kanskje spesielt prestene som får gjennomgå hos Scott. Scotts gode venn Alf Harbitz sier dette: "Det særegne ved Scott er blandingen av vitenskapelig forskerånd og et følsomt diktersinn som svinger mellom humor og stillferdig patos. Hans diktning er frukten av sjelelig tilegnelse og sjelelig opplevelse, en utløsning av indre spenninger."

Kilden eller Brevet om fiskeren Markus
Boken Kilden handler om fiskeren Markus som holder til i Brekkestø på Justøya utenfor Lillesand. Det er ingen "normal" handling i denne boken, Mesteparten handler om Markus´ mange refleksjoner, undringer og fisketurer. Han befinner seg på nederste trinn i samfunnet. Han har ikke engang et ordentlig hus å bo i, bare et gammelt bryggerhus som han har satt bislag på og kjøpt for 90 kroner. For Markus er det mer verd enn et slott. Han greier livets opphold fra dag til dag ved å fiske. Han blir sett ned på, foraktet, latterliggjort og til dels mobbet. Markus er ingen filosof eller intellektuell person. Men han er uten tvil et veldig lykkelig menneske, og det er i forbindelse med naturen at Markus ser det gode liv. Naturen er et uttrykk for det guddommelige.

Markus´ lodd i livet er å være seg selv og ikke noe mer – eller mindre – enn det. Han skal ikke gjøre karriere, ikke bli til noe, eller konkurrere med noen. Etter hvert som årene og alle fisketurene går, blir Markus omsider gammel. På dødsleiet ser han i et glimt hva som egentlig var meningen med menneskets liv. Det gode liv skulle ha vært et brorskapsmåltid. Livets mening er gleden, takknemligheten og håpet. Før Markus går bort, tilgir han alle som har såret og tråkket på ham.

Døden blir god fordi den fører Markus over i en ny tilværelse. Inn i døden merker Markus takknemligheten: Gud har ikke glemt han. Døden er ikke mørke og angst, ikke tomhet, ikke fiende. Den er selve oppfyllelsen av livet, det som all skapning lengter mot.

De vergeløse
De vergeløse handler om en gutt ved navn Albert som blir tatt fra sin mor og sendt til et fosterhjem på landet. Dette fosterhjemmet er en gård hvor barna lever omtrent som slaver hos en grisk familie. De får ikke gå på skole, blir tvunget til å arbeide og får regelmessig juling.

Når myndighetene kommer på inspeksjon, gis det inntrykk av at alt er rosenrødt, mens virkeligheten er hard undertrykkelse av hjelpeløse barn som ikke engang tør fortelle noen om sin situasjon. Misbruk skjer ofte, og forsøk på å rømme blir slått hardt ned på. Det er fæle beskrivelser av barnemishandling, både fysisk og psykisk, og man opplever maktesløsheten disse barna kjenner når de voksne nær dem misbruker sin makt, og de voksne som er rundt dem i bygda, som vet hva som skjer og overser det, later som de ikke vet noe.

Det gyldne evangelium
Det gyldne evangelium handler om motsetningen mellom den kjærlige Guds allmakt og den ulykke og elendighet som finnes i verden. St. Peter er misfornøyd med tilstanden blant menneskene og vil dra til jorden for å finne ut hva som er galt. Han tror Gud har gjort en feil da han skapte jorden og menneskene, noe som fører til all misnøyen. Vårherre tar St. Peter med seg på en vandring på jorden. St. Peter kommer med mange forslag til hvordan menneskene kan bli lykkeligere. Alt fra store sommerfugler til full likhet mellom mennesker. Vårherre forandrer alt St. Peter ber om, uten at jorden blir et bedre sted. St. Peter må medgi at det ikke er Vårherre som svikter menneskene, men menneskene selv som nekter å leve etter kjærlighetens evangelium. Boken er humoristisk og alvorlig på samme tid.

Bøkene knyttet opp til problemstillingen
Kilden er en bok som er lagt til Sørlandet, nærmere bestemt Brekkestø. Personene og miljøet må kunne beskrives som typisk sørlandsk, i en tid hvor pietismen og småborgerligheten var fremtredende. Janteloven var også til stede her, noe Markus får merke. Med typisk sørlandsk mener jeg at personene er representative for de menneskene som man kunne tenke seg levde på den tid, for omtrent 150 år siden. De er preget av å bo i et samfunn, de er smårare, underlige og har et smalt verdensbilde.

Men det er bare de ytre rammene. Tankene til Markus, hans smågrublerier og hverdagsfilosofiske betraktninger er det ikke noe spesifikt sørlandsk ved. Det er kanskje formuleringer som tilsier at boken er fra Sørlandet, men de ideene som ligger bak – tankene – de er ikke bare regionale problemstillinger. De er universelle.

Professor, religionsfilosof og forfatter Notto Thelle, sa i forbindelse med en bok han ga ut om filosofer, at "Gabriel Scotts naturfilosofi slik den formidles gjennom Kilden og andre bøker, er på en måte så gjennomført sørlandsk. Men det er også mye som sprenger grensene. De ubetydelige hendelsene på en liten øy diktes inn i et stort kosmos, der mennesket har en plass mellom himmel og jord, mellom liv og død. Det er et større Sørland. Det er europeeren Gabriel Scott som utfolder seg med en naturfilosofi som blant annet var inspirert av Baruch Spinoza, denne jødiske filosofiske kjetteren som fant Gud i naturens gåtefulle prosesser."

Scott har mange andre bøker som er lagt til Sørlandet, hvor personene kan minne om Markus, eller i hvertfall posisjonen Markus har i samfunnet. Eller kanskje bedre sagt, ikke har. Jeg kan nevne Kristofer med Kvisten som er lagt til sørlandsheiene og sauebøndene som bodde der. Han er treg og langsom, han stammer, han blir sett ned på. Men Kristofer finner sin plass til slutt, i naturen sammen med sauene sine, og blir lykkelig. Kanskje lykkeligere enn de som alltid plaget ham?

De vergeløse som ble utgitt for første gang 1938, og som ikke ble trykket opp igjen før i 2003, er en flammende kritikk av den tids barnevern og misbruk av barn. Da den kom, ble den møtt med skepsis og kritikk for dens usminkede innhold, men også med anerkjennelse og respekt for den grundige ærligheten og den åpne tonen som ikke la skjul på noe som helst. Barnehjemssaker har preget det norske mediabildet de siste ti årene. Grusomme historier fortelles av barnehjemsbarn så langt tilbake som 50-tallet, og helt fram til i dag. Og vi hører historier fra alle kanter av landet. Flere av disse ofrene saksøkte staten, og en del av dem har fått erstatning for ødelagt oppvekst. I lys av dette ser vi at De Vergeløse aldri ble uaktuell, men frem til i dag har talt en sak som har vært litt tabu, ukomfortabel å ta tak i, men som har svært mange ofre. I stedet for å kommentere at handlingen er lagt til Sørlandet, men at den ikke er landsbasert allikevel, kunne det være fristende å nevne Charles Dickens i denne sammenhengen. Nå er det gjort.

Det gyldne evangelium er en hyggelig historie om tro og tvil. Karakteren St. Peter har fellestrekk med andre personer i Scotts litteratur. Man kunne si at han var en typisk sørlending, men han er først og fremst nysgjerrig og opprømt over tingenes tilstand. Det har ikke alltid vært like mye rom for å stille spørsmål i kristendommen. Og det at det er St. Peter som er den tvilende, selv med Gud ved sin side, gjør den mindre blasfemisk. Vi må huske at Scott var prestesønn, og at kirken og troen var en stor bestanddel av livet hans, enten han likte det eller ikke. Han måtte trå litt forsiktig, og bokas lette og humoristiske tone kunne også blitt tatt ille opp. Men kvaliteten overvant kritikerne, og boka nevnes tidlig når man snakker om Scotts litteratur.

Den type spørsmål St. Peter stiller, har blitt stilt i flere tusen år. Først i jødedommen, så i kristendommen, spesielt siden romerne tok den til seg for ca 1700 år siden. Og det er ikke bare de store sentrale spørsmålene han er opptatt av, som liv og død og kjærlighet. Det er også de små tingene, som hvorfor de svære melonene vokser på en såpass liten og pysete busk, mens de små og puslete eikenøttene vokser på de største trærne. Når da Gud knipser, og melonene og nøttene bytter plass, da er St. Peter fornøyd, helt til en av melonene løsner fra treet flere meter over ham, og han får den i hodet.

Andres syn på Scott og hans forfatterskap
Den store Jens Bjørneboe har skrevet et dikt som hyllest til Scott.
Da Scott oversatte Blomstereventyr under et opphold på Kvanneid Pensjonat i Høvåg i 1902, var det Bjørnstjerne Bjørnson som skrev anbefalingen til oversettelsen.
Johan Falkberget var en stor beundrer av Scott. Han skrev i 1947: "Vi befinner oss i en telegramtid. Livet oppdeles i timer, minutter og sekunder. Det sitter ingen lenger under vinstokkens grener og grubler over tilværelsens gåte. De evige og udødelige volder forholdsvis små bekymringer. Hinsidige kommer oss ikke lenger ved. All tenkning er uhyggelig jordisk og bundet. I noen monn preger denne innstilling også etterkrigstidens litteratur. Vårt metafysiske sjeleliv er tatt av vinden. Vi står ikke som tilforn ved stranden og lytter til samtalen mellom bølgene og stjernene. Den gamle og udefinerbare hyrdepoesi overvintrer – et sted. Hvor og hos hvem? Jeg tror det går an å vise til Gabriel Scott og hans "Maagereiret". Den alderstegne mester lot seg aldri rokke – nei, ikke mer enn klippen i havet - i sin ungdoms kunstoppfatning. Han har i to mannsaldre stirret gjennom sløret som dekker gudinnens ansikt - og i verk på verk fortalt om hennes navnløse skjønnhet"

Herman Wildenvey sa om Scott at "All den sjeldne evne Gabriel Scott har til å stemme sine personers sinn efter en vakker, bestandig lærerik og meddelsom natur er tilstede overalt."
Et av Scotts store forbilder, Knut Hamsun, som aldri sa noe fint om noen, skrev følgende i Aftenposten 27. November 1915: "Gabriel Scott har noget at fare med. Mangen smaating dukker op hos ham, og han utnytter den ikke til det yderste og sliter den ut. Han har bedre raad end vore folkelivsskildrere. Det er behagelig at læse en forfatter som ikke for hver liten bok har skrabet bunnen i seg." Og etter å ha lest Scotts Jernbyrden, skrev Hamsun i samme avis "Jeg sitter omsuset av Gabriel Scott."

Konklusjon
Argumenter for at Scott kun er en forfatter med appell til folk med tilknytning til Sørlandet, går ofte ut på at de fleste av dem er lokalisert her. Personene er typiske sørlendinger for sin tid, og hvis man kjenner typen, kan det være vanskelig å identifisere seg med dem. Dessuten har du språket de snakker, som er omtrentlig og knotete, Og tempoet i bøkene er sakte, og man får følelsen av at alt og alle går på halv fart.

Men dette er kun de ytre rammene. Slike uttalelser kan kanskje tyde på at man ikke har satt seg godt nok inn i bøkene. For det er de store spørsmålene som stilles som er det viktige for Scott. Jakten på de universelle sannhetene om mennesket og tilværelsen her på kloden. Hvem som stiller dem, og hvor det blir gjort, er ikke det sentrale. Scott har brukt miljøet han kjente, der han hadde mange referenter. Hadde han ikke gjort det, ville nok blitt gjennomskuet fordi scenariene ikke hadde blitt troverdige. Mange av historiene, anekdotene og karakterene fikk han av Johannes Snemyr som både av Scott og Vilhelm Krag ble kalt Sørlandets beste forteller. Han dreiv Kvanneid Pensjonat i Høvåg fra 1890 til 1940, og Krag tilbrakte 13 somre og to vintre der. Disse historiene var svært forankret, men Scott brukte dem til å presentere de store idéene som et slags forum for budskapene sine.

Hvis man bare ser på hvor handlingen er lagt, og på typene som blir beskrevet, kan man si at Scott er en Sørlandsforfatter. Men ser man på temaene og budskapene, er dette ikke tilfelle. De er universelle, spesielt i den europeiske tradisjonen, og har ofte røtter langt tilbake.

Scott er oversatt til mange språk. De fleste oversettelsene er i de nordiske landene, Tyskland og England. Men han er også oversatt til ungarsk og esperanto.

Erketrønderen Nils Eggens favorittbok er Kilden, og Trondheim har ei gate som heter Gabriel Scotts gate. At professor Notto R. Thelle finner det verdt å nevne fiskeren Markus og Scott i samme bok som han diskuterer Østens og Vestens store tenkere og religionsstiftere, blant annet Buddah, Jesus, Spinoza og Samuel Beckett, og hvor han faktisk lar Markus få besøk av Laozi og Zhuangzi (kinesiske filosofer fra 300 f Kr) i sitt lille bryggerhus i Brekkestø, er også verdt å merke seg.

Man ser i lys av dette at Scott er noe mer enn en regional forfatter. Han er av nasjonal, ja kanskje til og med internasjonal størrelse. At han ikke blir hyllet mer enn han gjør, kan skyldes at en del av tankene hans kan ha gått ut på dato. Ungdom nå til dags er kanskje ikke så interessert i filosofi lenger. Men det er en annen diskusjon.